

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри медичної фізики, біофізики та вищої математики, Запорізький державний медичний університет, пр. Маяковського, 24, 69005 Запоріжжя, Україна
murzina@zsmu.zp.ua

СУТНІСТЬ, ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА МЕДІАКОМПЕТЕНТНОСТІ ЛІКАРЯ

У статті проведено аналіз психолого-педагогічної літератури, в ході якого здійснено інтерпретацію дефініції «медіакомпетентність» з позиції сучасних вітчизняних та закордонних дослідників.

Сьогодні, коли стрімко розвиваються інформаційні технології та прискорюється інформаційний потік, найбільш актуальним завданням стає підготовка студентської молоді до життя в сучасних інформаційних умовах, до сприйняття і розуміння інформації, одержуваної з медіа. Це обумовлене тим, що зростання інтерактивності медіа створює зручне середовище для маніпуляцій, особливо в молоді, яка є основним споживачем медіа.

Процес розвитку особистості за допомогою засобів масової інформації та медіатехніки являє собою медіаосвіту. Медіакомпетентність формується як результат процесу медіаосвіти й допомагає людині активно використовувати можливості інформаційного поля – телебачення, радіо, відео, преси, Інтернету. Медіакомпетентність є багатовимірною і потребує широкої перспективи, яка базується на розвиненій структурі знання. Рівень медіакомпетентності можна підвищувати протягом усього життя шляхом сприйняття й аналізу пізнавальної, емоційної, естетичної, етичної медіаінформації. Структуру медіакомпетентності лікаря визначаємо як сукупність взаємопов'язаних компонентів, як-то: мотиваційно-ціннісного, пошуково-аналітичного, інноваційно-технологічного та акмеологічного.

Медіакомпетентність дозволяє формувати інформаційно насичене освітнє середовище, впливати на рівень медіакультури особистості, готувати її до безпечної і ефективної взаємодії із сучасним медіапростором та здійснювати медіаосвітню діяльність. Рівень медіаосвіти є сьогодні значною проблемою, а тому розвиток медіакомпетентності набуває особливої актуальності.

Ключові слова: критичне мислення; медіа; медіаграмотність; медіакомпетентність; медіакультура; медіаосвіта; медіатизація.

<https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.1.3>

Вступ. Стрімкий прогрес у галузі інформаційно-комунікаційних технологій зумовлює розвиток інформаційного суспільства де вагоме місце займають медіатехнології. Вони впливають на формування ціннісних орієнтацій молодого покоління, яке використовує медіаресурси та одержує інформацію різного змісту та спрямування. Просування особистості в професійному просторі залежить від рівня її медіакомпетентності, володіння навичками взаємодії з медіасередовищем, інформаційно-комунікаційними технологіями, застосуванням мультимедійних технологій у професійній діяльності. Тому рівень медіаосвіти студентів медичного університету є сьогодні значною проблемою, а тому розвиток їх медіакомпетентності набуває особливої актуальності.

Аналіз наукових публікацій. Теоретичні аспекти формування медіакомпетентності досліджували такі українські науковці та практики (В. Іванов, А. Єрмоленко, Л. Найдьонова, Г. Онкович). Концепцію меді-

акомпетентності науково обґрунтували такі вчені, як В. Вебер, Р. Кубей, В. Дж. Поттер.

Науковці з різних галузей досліджували питання масової комунікації: теоретико-методологічні аспекти масової комунікації (Л. Губерський, С. Демченко, В. Терина); роль засобів масової комунікації в процесі глобалізації (Т. Крайнікова); політико-культурологічний аспект мас-медіа в процесах трансформації українського суспільства (О. Гриценко); глобальний розвиток систем масової комунікації (О. Зернецька). Взаємовплив освіти й засобів масової інформації, культури й мас-медіа представлено в роботах Д. Бакінгем, Дж. Гонне, Дж. Луль, психологічні аспекти мас-медіа Л. Найдьонова, В. Лізанчук.

Мета статті – на основі аналізу науково-педагогічної літератури розглянути підходи до інтерпретації дефініції «медіакомпетентність» вітчизняними та зарубіжними дослідниками та сформулювати власне визначення медіакомпетентності.

Методологія дослідження. У дослідженні використані теоретичні методи аналізу і систематизації наукових джерел для вивчення сутності медіа, меді-

аосвіти, медіаграмотності, медіакомпетентності, медіакультури.

Результати дослідження. Аналіз наукових досліджень засвідчив, що використання медіа в освітньому процесі університету є важливим засобом підвищення якості вищої освіти, оскільки професійна діяльність майбутніх фахівців все більше пов'язана із застосуванням сучасних інформаційних технологій, створенням власного медіапродукту для просування своїх ресурсів та послуг.

У педагогічній літературі медіакомпетентність розглядається як елемент та кінцевий результат медіаосвіти. Вона стає елементом професійної культури фахівців та фактором успішності в сучасному медіапросторі. У той же час медіакомпетентність виступає як засіб отримання знань, спосіб самореалізації потенційних можливостей особистості.

Складовими поняття «медіакомпетентність» є «медіа» та «компетентність». Розглянемо кожне з виокремлених понять.

Компетентність як інтегрована характеристика особистості. Словник іншомовних слів трактує дефініцію «компетентність» (*від лат. competens (competentis)*) як «належний, відповідний» та означає поінформованість, обізнаність, авторитетність (Морозов, Шкарапута, 2000). Тлумачний словник української мови компетентність вживає як властивість за значенням «компетентний», тобто: 1) такий, що має достатні знання в якій-небудь галузі; який з чим-небудь добре обізнаний; тямущий; який ґрунтується на знанні; кваліфікований; 2) який має певні повноваження; повноправний, повновладний (Бусел, 2004).

Ми погоджуємося з думкою С. Сисоевої (2015), що поняття «компетентність» – це інтегрована особистісна якість фахівця, її капітал, що формується на етапі навчання та остаточно оформлюється і розвивається у процесі практичної діяльності та забезпечує компетентнісний підхід до вирішення професійних завдань. Компетентність розглядається як сукупність професійних знань, вмінь та якостей, які визначають результативність професійної діяльності фахівця та дає змогу успішно здійснювати професійну діяльність.

Аналіз наукової літератури дає змогу стверджувати, що від компетентності залежить результат діяльності професіонала. Науковці по-різному розглядають поняття компетентності: обізнаність, готовність до діяльності, здійснювати діяльність, поєднання знань, вмінь і навичок, норм, емоційно-ціннісного ставлення та рефлексії, авторитетність, поінформованість, досвідченість тощо.

І. Бех (1998) розкриває сутність поняття компетентність не як обізнаність та/або поінформованість суб'єкта в певній галузі, а як досвідченість. Науковець наголошує, що компетентність як комплексна характеристика суб'єкта безпосередньо залежить від якості навчальних здобутків та базується на прагненні до самоствердження, задоволення власних соціальних потреб.

Як інтегровану характеристику якості особистос-

ті, результативний блок, сформований через досвід, знання, уміння, ставлення, поведінкові реакції, розглядає компетентність О. Овчарук (2009). Компетентність, як обґрунтовує дослідниця, побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних відношень і практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, усього того, що можна мобілізувати для активної дії

За визначенням М. Ноулза (1970), «головним сьогоднішнім завданням стало виробництво компетентних людей – таких людей, які були б здатні застосувати свої знання в умовах, що змінюються, і... чия основна компетенція полягає в умінні включатися в постійне самонавчання впродовж усього життя».

Дж. Равен (2002) розглядає поняття «компетентність» як специфічну здібність, котра потрібна для ефективного виконання конкретної дії у певній предметній галузі, яка охоплює фахові знання, предметні навички, способи мислення, а також розуміння відповідальності за свої дії.

Узагальнюючи різні підходи до визначення поняття «компетентність», можна зробити висновок, що компетентність – інтегрована характеристика якості особистості, що містить різні компетентності, які об'єднуються в певну здатність і готовність особистості до ефективної професійної діяльності на основі ціннісних орієнтацій та ставлень, здобутих знань, вмінь та набутого досвіду.

Визначення понять «медіа», «медіаосвіта», «медіаосвіченість», «медіаграмотність», «медіакультура». Вперше термін «медіа» було вжито канадським вченим М. Маклюеном. Книга М. Маклюєна «Розуміння медіа» (1994) стала одним з перших досліджень в галузі засобів масової інформації. На думку М. Маклюєна, засоби масової інформації повинні стати об'єктами дослідження незалежно від їх контенту. Основна ідея полягає в тому, що засіб комунікації впливає на людину і суспільство саме по собі (1994).

Нам імпонує визначення О. Боришполець (2014) «медіа» (*від лат. media* – засіб, спосіб; *medium* – посередник) – система масових комунікацій – технічних засобів створення, запису, копіювання, тиражування, зберігання, поширення, сприймання інформації та обміну нею між суб'єктом (автором медіатексту) і об'єктом (масовою аудиторією).

У педагогічній літературі поняття «медіа» вживається для позначення допоміжних наукових і технічних засобів, які застосовуються в навчанні. Поняття «медіа» часто вживається як глобальне поняття, що охоплює як дидактичні засоби, наукову підтримку, так і засоби масової комунікації. Тому медіа – це предмети, обладнання і носії, які передають певні дані через слова, зображення і звуки та дозволяють ці дані опрацьовувати, зберігати й передавати далі (Литвин, 2005).

Таким чином, *media* ми визначаємо як певну сукупність різних за формою подання інформації носіїв, або засоби передачі інформації, які передбачають наявність носія в процесі комунікації. Медіа можна класифікувати за формою подання інформації (руко-

писні, друковані, аналогові, цифрові) та за засобами передачі інформації (масові заходи, реклами, друк, пошта, телефон, телебачення, радіо, Інтернет).

Медіа виступає посередником між віртуальною та сучасною реальністю; засіб передачі інформації; канали, інструменти, які дозволяють зберігати інформацію, створювати медіапродукти; редагувати тексти та інші види медіа (Моїсєєва, 2011). Тому в нашому дослідженні, ми будемо характеризувати медіа як посередника між суб'єктом (кому належить медіа-продукт) та об'єктом (для кого надається інформація) віртуального та сучасного простору.

Поняття медіа є спільним із поняттям медіапродукт. Адже медіа безпосередньо пов'язане із створенням медіапродукту, а кінцевим результатом виявляються медіатексти (Дорр, 2001).

Медіапродукт – це засіб, який уможливує ефективну та результативну діяльність людини; завдяки медіапродукту можливо встановлювати зв'язки між віртуальною та сучасною реальністю; інструмент, який задовольняє інформаційні потреби особистості (Шевирьова, 2018). Під час професійної підготовки майбутніх лікарів повинно активно застосовуватися різноманітні медіа, оскільки лише коли фахівець володіє практичними навичками роботи з медіа, може створювати цікаві та змістовні медіапродукти.

У своїх дослідженнях С. фон Файлітзен (1999) підкреслює, що суттєвим елементом під час роботи з медіа є створення власного медіапродукту. Тому, процес створення медіапродукту сприяє оволодінню певними видами медіа; встановлюється критичний та незалежний погляд на їх контент; формуються дані про доступність, оригінальність програмного забезпечення. У процесі створення власного медіапродукту у особистості формується критичне мислення та створюється план впровадження медіапродукту в професійній діяльності.

Поєднання різноманітних медіа (тексту, звука, графіки, рухомих і нерухомих зображень) для донесення необхідних даних до оточуючих, із використанням при цьому різноманітні способи (усні, технічні) й прийоми (педагогічні, психологічні) називають медіатехнологіями (Гіллеспі, 2014). Медіатехнології означають інтеграцію різних засобів передачі інформації на спільній основі (наприклад, на базі комп'ютера). Цей термін вживається як глобальне поняття, який охоплює дидактичні засоби, наукову підтримку та засоби масової інформації. Медіатехнології навчання – це способи побудови діяльності із застосуванням медіа для досягнення педагогічної мети (Кадемія, 2009).

Загальна мета медіатехнологій полягає в застосуванні мультимедійних засобів, які пов'язані між собою таким чином, щоб вдосконалювати та збільшувати обсяг інформації. У контексті нашого дослідження медіатехнології ми будемо розуміти як сукупність засобів, які допомагають організувати та проводити заняття із використанням мультимедійних засобів.

Результатом ефективного використання медіатехнологій майбутніми лікарями є їх *медіаосвіченість*. Медіаосвіченість науковці визначають як розвинуту

здатність до сприймання, аналізу, оцінки та створення медіатекстів, до розуміння соціокультурного і політичного контексту функціонування медіа, а також здатність бути носієм і передавачем медіакультурних смаків і стандартів, вступати в медіадіалог між виробниками і споживачами інформаційних відомостей, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства (Барішполец, 2014).

Медіаосвіта визначається як: «навчання теорії та практичних умінь для опанування сучасних мас-медіа; специфічна, автономна галузь знань у педагогічній теорії та практиці» (Іванов, 2012); «діяльнісний процес розвитку і саморозвитку особистості з оперттям на засоби масової інформації та використання їхніх матеріалів» (Онкович, 2014); «один із напрямів чи складових так званої освіти для громадян («наука для всіх», уроки громадянства); процес, що є важливою складовою громадянського суспільства і має на меті формувати активного, розумного, самостійного, критично мислячого споживача масової інформації, здатного до публічного спілкування, а також сформувати психологічний захист від маніпуляції чи експлуатації з боку мас-медіа та розвинути інформаційну культуру» (Коновець, 2007).

Отже, можна стверджувати, що *медіаосвіта* – це такий освітній процес, під час якого відбувається формування навичок інтерпретації, оцінки та критичного осмислення, навичок ретельного аналізу медіаповідомлень, вивчення медіа, а також засоби та методи навчання сприйняття медіапродукту. До загальних завдань медіаосвіти можна віднести завдання, спрямовані на підвищення медіаграмотності особистості та створення сприятливого медіасередовища. Медіаосвіта та вивчення медіа спрямовані на досягнення цілей медіаграмотності (Дорр, 2001).

Результат медіаосвіти – це підвищення рівня медіаграмотності. Вчені вважають, що медіаграмотність – це частина медіаосвіти. Медіаграмотність – це набуті під час навчання навички аналізу та оцінки медіа.

Медіаграмотність визначається як: результат медіаосвіти, здатність експериментувати, інтерпретувати / аналізувати та створювати медіатексти (Ворсноп, 1994); здатність використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення у різних формах (Кубей, 1997); рух, який має допомогти людям розуміти, створювати та оцінювати культурну значущість аудіовізуальних та друкованих текстів (Офдерхейде, 1993).

Отже, медіаграмотна особистість здатна контролювати медіа. Вона орієнтується в медіасередовищі, знаходить потрібну інформацію та може контролювати хибні повідомлення. Тобто можна стверджувати, що медіаграмотність є складовою медіакультури.

Під час аналізу психолого-педагогічної літературі ми зустріли різноманітні трактування дефініції *медіакультури*, але загальноприйнятого визначення ми не знайшли. Український педагогічний енциклопедичний словник за редакцією С. Гончаренко (2011) медіакультуру тлумачить як сукупність інформаційно-комунікативних засобів, матеріальних та інтелек-

туальних цінностей, що вироблені людством у процесі культурно-історичного розвитку.

Л. Найдьонова, О. Барішполець (2009) у змісті медіакультури відділяють систему потреб, орієнтацій, знань, умінь, навичок особистості, сформованих і розвинутих у процесі перебування в медіасередовищі з використанням саме засобів мас-медіа заради отримання соціальної інформації. Така система, на їх думку, визначає комплекс настанов щодо характеру інформаційного продукту, отриманого від мас-медіа, а також інших соціальних характеристик особистості, сформованих і розвинутих у процесі соціалізації.

Медіакультура визначається як: здатність соціуму ефективно використовувати медіаресурси й застосовувати передові інформаційні технології (Онкович, 2008); «комунікаційний феномен, пов'язаний з передаванням культурних артефактів і змістів у соціальному середовищі, формуванням образів і знаків, через які здійснюється ідеологічний, політичний, культурний вплив на аудиторію» (Зражевська, 2012); культура образів, звуків і зображень, що передаються через певні технічні засоби: радіо, фільми, телебачення, музика, друковані медіа, такі, як журнали, газети, комікси тощо (Келлнер, 2000); сукупність інформаційно-комунікативних засобів, матеріальних та інтелектуальних цінностей, що вироблені людством у процесі культурно-історичного розвитку (Масол, 2008); умінь користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції, тобто розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи й типи контролю, які вони культивують (Іванов, 2012).

Отже, медіакультура впливає на розвиток особистості інтелект, емоції, сприяє формуванню світогляду, творчого і критичного мислення. Медіакультура – це цілісна система, яка сформувала свій медіапростір та функціонує на основі обміну інформацією. Медіапростір активно впливає на культурні, соціальні та психологічні цінності, формуючи і змінюючи установки і моделі поведінки людини.

Медіакомпетентність та її структура. Сьогодні термін «медіакомпетентність» вважається популярним та необхідним, його статус визначається інформаційними умовами суспільства. Але не існує єдиної концепції медіакомпетентності, відповідно є певна невизначеність у трактуванні терміну.

Медіакомпетентність розглядається як: сукупність досвіду, умінь щодо використання медіа, готовність до самовдосконалення та передбачає наявність умінь щодо роботи та створення медіа продукту (Поттер, 2001); здатність аналізувати, використовувати, оцінювати та передавати повідомлення у різних формах (Кубей, 1997); здатність і готовність зробити зусилля, щоб сприймати і розуміти зміст медіатексту і відфільтрувати «шум», розуміти і поважати силу впливу медіатекстів і здатність розрізняти емоційну та аргументовану реакцію під час сприйняття, щоб

діяти відповідно, але згадує і розвиток компетентного передбачення про зміст медіатекстів та знання умовностей жанрів, здатність визначати їх синтез та міркувати про медіатексти критично (Баран, 2002); складову комунікаційної компетентності, яка дає змогу особистості орієнтуватися у медіатизованому середовищі і активно дізнаватися про світ за допомогою медіа (Бааке, 1996).

Як зазначають науковці, медіакомпетентність дає людям розуміння того, як медіатексти, які є частиною щоденного життя, допомагають пізнанню світу в різноманітних соціальних, економічних і політичних ситуаціях, а також медіапедагогіки. Вони розглядають медіакомпетентність як компетентність у сприйнятті, створенні та передаванні інформації, що відбувається завдяки технічним та семіотичним системам з урахуванням їх обмеженості і базується на критичному мисленні та на спроможності вести медіатизований діалог з іншими людьми (Альверман, Мун, 1999).

Медіакомпетентність використовує поряд з поняттям «інформаційна грамотність», яке визначає, як здатність знаходити, оцінювати та ефективно використовувати інформацію в особистій та професійній діяльності (Тайнер, 1998).

Л. Найдьонова (2009) визначає медіакомпетентність як сприйняття, створення та передачу повідомлень за допомогою технічних і медіатехнічних систем. Вона наголошує на необхідності розвитку критичного мислення особистості для адекватної роботи з медіа та здатністю до медіатизованого діалогу. Г. Онкович (2014) характеризує медіакомпетентність як результат медіаосвіти та готовність до здійснення діяльності за допомогою медіа і використанням професійно орієнтованих медіа текстів.

За твердженням А. Сулім (2011), медіакомпетентність – це результат процесу медіаосвіти й допомагає людині активно використовувати можливості інформаційного поля – телебачення, радіо, відео, преси, Інтернету, розвиває вміння критичного мислення, які допомагають скласти незалежні судження і прийняти компетентні рішення у відповідь на інформацію, передану каналами масової комунікації.

Сучасне життя щільно медіатизоване, тому просування людини в матеріальному, кар'єрному, статусному планах стає безпосередньо залежним від рівня її медіакомпетентності. А показником готовності фахівця будь-якої професії до виконання певного виду діяльності сьогодні визнано медіакомпетентність (Кравченко, 2018).

Медіакомпетентність особистості як цільова функція вищої освіти представляє собою складний комплекс знань, умінь і навичок, психічних якостей, перелік яких залежить від низки факторів (рівня освіти, предметної специфіки), які спрямовані на формування особистості, здатної до критичної, вдумливої переробки інформації, що отримується з засобів масової комунікації, особистості, здатної грамотно скласти власну інтерпретацію медіатекстів, ґрунтуючись на отриманій інформації, особистості, готової

до здійснення опосередкованої комунікації з іншими людьми (Ляска, 2018).

Медіакомпетентність визначається: як рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіазасобами, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства (Сахневич, 2010); сукупність її знань, умінь, здібностей, що сприяють відбору, використанню, критичному аналізу, оцінці, створенню й передачі медіатекстів у різних видах, формах і жанрах, аналізу складних процесів функціонування медіа в соціумі (Приходкіна, 2017).

В. Робак (2002) характеризує медіакомпетентність такими критеріями: розуміння видів впливу медіа на людину і суспільство, вміння уникати маніпуляцій; вміння здійснити правильний вибір медіа; вміння користуватися різними медіатехнологіями, вести пошук необхідної інформації; вміння самому створювати медіа продукти.

Аналіз наукових досліджень дає змогу стверджувати, що медіакомпетентність – це результат медіаосвіти, який сприяє активному використанню інформаційно-освітнього середовища (телебачення, радіо, відео, преси, Інтернету) та є якістю медіаграмотної особистості. Медіакомпетентність формує культуру спілкування, розвиває творчі, комунікативні здібності, критичне мислення, вміння сприймати, інтерпретувати, аналізувати й оцінювати медіатексти, навчати різних форм самовираження за допомогою медіатехнологій. Саме медіакомпетентність розвиває вміння професійно орієнтованого критичного мислення, які допомагають скласти незалежні судження і прийняти компетентні рішення у відповідь на інформацію, передану каналами масової комунікації (Онкович, 2013).

Важливість медіакомпетентності визначається тим, що вона базується на медіаінформації, яка формує аспект діяльності особистості. Вона передбачає вміння шукати, обирати, інтерпретувати, оцінювати, критично аналізувати, переробляти медіаінформацію, а також створювати, одержувати та передавати медіаповідомлення за допомогою медіатехнологій медіазасобами. Потреба розвитку даних умінь підтверджує необхідність пошуку сучасних форм, методів та засобів навчання, використання медіатехнологій в освіті.

Таким чином, у нашому дослідженні під поняттям «медіакомпетентність» особистості ми розуміємо сукупність її знань, умінь, здібностей, що сприяють пошуку, відбору, інтерпретації, використанню, оцінюванню, критичному аналізу, створенню та передачі медіаінформації. Медіакомпетентність допомагає особистості критично мислити, що допомагає формувати певне розуміння та прийняти компетентні рішення у відповідь на медіаінформацію, яка передається каналами мас-медіа.

У рамках нашого дослідження під медіакомпетентністю майбутніх лікарів розуміємо їх компетентність щодо застосування медіатехнологій у професійній ді-

яльності. Використання медіа в освітньому процесі університету є важливим засобом підвищення якості вищої освіти оскільки професійна діяльність майбутніх фахівців все більше пов'язана із застосуванням сучасних інформаційних технологій, створенням власного медіапродукту для просування своїх ресурсів та послуг та вирішення проблем медіабезпеки через засоби масової інформації. Тому майбутні лікарі повинні впевнено орієнтуватися в медіа середовищі, володіти навичками створення власного медіапродукту. Провідною складовою професійної майстерності сучасного лікаря стає його медіакомпетентність. Разом з тим дуже важливо визначити структуру медіакомпетентності і визначити основні її компоненти та їх показники. На нашу думку, структурі медіакомпетентності більше відповідає структурні елементи, які ми можемо називати компонентами.

Найбільш систематизовану структуру медіакомпетентності, розробив німецький педагог В. Вебер (2002):

1) це дві форми діяльнісно-орієнтованого аналізу медіа: відбір і використання того, що можуть запропонувати медіа, та розробка свого власного медіа продукту;

2) в аспектах змісту вона включає знання та аналітичні здібності, що пов'язані з креативними можливостями, які є основою різних видів медіа; передумови для ефективного використання медіа.

К. Овсянникова визначає такі складники медіакомпетентності (2014): знання дидактичних можливостей та сучасних тенденцій розвитку різних мультимедійних технологій; орієнтація в інформаційному потоці і вміння оперативного аналізу цього потоку; знання методів проектування електронних дидактичних засобів та вміння працювати з ними в навчальному процесі; розуміння дидактичних властивостей різних медіазасобів, їх можливостей щодо розвитку особистості слухачів; вміння здійснювати обґрунтований вибір мультимедіа-засобів для реалізації педагогічних цілей; вміння проектувати педагогічні цілі й завдання з урахуванням освітнього ресурсу електронних дидактичних засобів; знання особливостей сприйняття медіа-текстів; володіння навичками аналізу змісту медіатекстів; здатність самостійно створювати медіатексти; вміння розробляти методики проведення комп'ютерних лабораторно-практичних занять; вміння готувати конспекти лекцій-презентацій, фрагменти відео супроводу в аналоговому й цифровому форматі, електронні навчально-методичні комплекси; вміння здійснювати роботу з електронною поштою (e-mail); вміння проводити адміністрування вебсайту (вебсторінки), віртуальні консультації, відеоконференції.

Здійснений огляд наукової літератури дає змогу стверджувати, що виокремлення різної сукупності компонентів значним чином залежить від розуміння різними вченими змісту і сутності цього феномену. Структуру здебільшого розглядають як певний спосіб закономірного зв'язку між складовими предметів і явищ природи та суспільства, мислення та пізнання,

сукупність істотних зв'язків між виділеними частинами цілого, що забезпечує його єдність (Підкасистий, 2010).

Структуру медіакомпетентності лікаря визначено як сукупність взаємопов'язаних компонентів, як то: мотиваційно-ціннісного (усвідомлення цінності медіаінформації, стійка мотивація та інтерес до формування і розвитку медіакомпетентності, формування мотивації готовності щодо роботи в медіапросторі), пошуково-аналітичного (здатність інтерпретувати та оцінювати медіаінформацію, здатність протидіяти медіаманіпуляціям, вміння використовувати медіатехнології у навчання та професійній діяльності), інноваційно-технологічного (спрямованість майбутніх лікарів на інноваційний підхід у навчанні та професійній діяльності, вміння створювати власний медіапродукт, вміння отримувати та передавати медіаінформацію) та акмеологічного (здатність до самоосвіти та саморозвитку за допомогою медіасередовища у навчання та професійній діяльності, творчий потенціал, вміння проектувати свій загальний та фаховий розвиток).

Кожен компонент доповнює один одного, виконує свою функцію щодо формування медіакомпетентності як цілісної професійної якості лікаря.

Висновки і перспективи досліджень. Отже, медіакомпетентність особистості ми розглядаємо як сукупність її знань, умінь, здібностей, що сприяють пошуку, відбору, інтерпретації, використанню, оцінюванню, критичному аналізу, створенню та передачі медіаінформації. Медіакомпетентність допомагає особистості критично мислити, що допомагає формувати певне розуміння та прийняти компетентні рішення у відповідь на медіаінформацію, яка передається каналами мас-медіа. Медіакомпетентність майбутніх лікарів розуміємо їх компетентність щодо застосування медіатехнологій у професійній діяльності. Структуру медіакомпетентності лікаря визначаємо як сукупність взаємопов'язаних компонентів, як то: мотиваційно-ціннісного, пошуково-аналітичного, інноваційно-технологічного та акмеологічного.

Подальші перспективи дослідження вбачаємо у визначенні критеріїв, показників, рівнів сформованості медіакомпетентності лікаря.

Література

- Баришполец О. Т. Український словник медіакультури. Київ: Міленіум, 2014. 194 с.
- Баришполец О. Т., Найдьнова Л. А., Медіакультура особистості; соціально-психологічний підхід. Київ: Міленіум, 2009. 440 с.
- Бех І. Д. Особистісно орієнтоване виховання. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
- Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 1140 с.
- Вебер В. Портфоліо медіаграмотності. *Інформатика и образование*. 2002. № 1.
- Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Рівне: Волинські обереги, 2011. 552 с.
- Зражевська Н. І. Феномен медіакультури у сфері соціальних комунікацій: дис... д-ра. наук із соціальних комунікацій: 27.00.01. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2012. 427 с.
- Іванов В. Ф., Волошенюк О. В. Медіаосвіта та медіаграмотність. Київ: Центр вільної преси, 2012. 352 с.
- Кадемія М. Ю. Інформаційно-комунікаційні технології навчання: термінологічний словник. Львів: СПОЛОМ, 2009. 260 с.
- Коновець О. Ф. Медіаосвіта та формування інноваційного середовища в навчальних закладах. *Актуальні питання масової комунікації*. 2007. Вип. 8. С. 31–33.
- Кравченко О. Медіакомпетентність як основна складова професійної кваліфікації сучасного вчителя громадянської освіти. *Збірник статей Шостої міжнародної науково-методичної конференції «Практична медіаграмотність: міжнародний досвід та українські перспективи»*. Київ, 2018. С. 150–154.
- Литвин А. В. Використання технологій мультимедіа у професійній підготовці. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2005. № 2. С. 7–22.
- Ляска О. Медіакомпетентність особистості в системі її медіаосвіти. *Аграрна наука та освіта в умовах Євроінтеграції*. 2018. С. 322–324.
- Масол Л. М. Медіакультура. *Енциклопедія освіти* / гол. ред. В. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- Морозов С. М., Шкарапута Л. М. Словник іншомовних слів. Київ: Наукова думка, 2000. 680 с.
- Ноулз М. Ш. Сучасна практика освіти дорослих. Андрагогіка проти педагогіки. Київ: Знання, 1970. 68 с.
- Овсянникова К. Ю. Педагогічні умови формування медіаосвітньої компетентності майбутніх учителів-філологів: обґрунтування проблеми. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. 2014. № 1. С. 124–127.
- Овчарук О. Компетентнісний підхід в освіті: загальноєвропейські підходи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2009. № 5 (13). DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v13i5.176>
- Онкович Г. В. Медіаосвіта як інтелектуально-комунікативна мережа. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 130–137.
- Онкович Г. В. (ред.). Медіакомпетентність фахівця. Київ: Логос, 2013. 286 с.
- Онкович Г. Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі. *Вища освіта України*. 2014. № 2. С. 80–87.
- Приходькіна Н. О. Компетенція, компетентність, медіакомпетентність: аналіз термінології. *Вісник післядипломної освіти*. 2017. № 88. С. 80–88.
- Підкасистий П. И. Психологія и педагогіка. Москва: Юрайт, 2010. 714 с.

- Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. Москва: Когито-Центр, 2002. 396 с.
- Робак А. Медіапедагогіка: аналіз інноваційного зарубіжного досвіду. *Діалог культур: Україна у світовому контексті: Філософія освіти*. Львів, 2002. Вип. 8. С. 70–92.
- Сахневич І. А. Практикум для самостійного оволодіння основами медіа компетентності. Методичні вказівки та завдання для студентів I–IV курсів технічних спеціальностей нафтогазового профілю. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2010. 100 с.
- Сисоєва С. О. Дискусійні аспекти наукового тезаурусу нового Закону України «Про вищу освіту». *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2015. № 1–2 (42–43). С. 7–13. DOI: [https://doi.org/10.28925/1609-8595.2015\(1-2\)714](https://doi.org/10.28925/1609-8595.2015(1-2)714)
- Сулім А. А. Медіакомпетентність як результат упровадження медіаосвіти. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Каразіна. Серія: Соціальні комунікації*. 2011. № 968. Вип. 3. С. 26–29
- Шевирьова І. Г. Медіа-продукт як результат практичної діяльності майбутніх учителів початкових класів. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка*. 2018. № 6 (320). С. 353–361.
- Alverman D. E. *Popular Culture in the Classroom*. Newark, Delaware: International Reading Association, 1999. 258 p.
- Baacke D. *Medienkompetenz Begrifflichkeit und sozialer Wandel*. A. V. Rein (Hrsg.) *Medienkompetenz als Schlüsselbegriff*. Bad Heilbrunn: Klinkhardt, 1996. S. 122–124.
- Baran S. J. *Introduction to Mass Communication*. Boston–New York: McGraw Hill, 2019. 55 p.
- Dorr A. *Media Literacy*. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 2001. P. 9494–9497. DOI: <https://doi.org/10.1016/B0-08-043076-7/04354-0>
- Feilitzen C. von. *Media Education, Children's Participation and Democracy*. C. von Feilitzen and U. Carlsson (Eds.). *Children and Media: Image, Education, Participation*. Goteborg: Nordicom, 1999. P. 24–26.
- Firestone C. et al. *Media Literacy: A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy*. Washington: Communications and Society Program, the Aspen Institute, 1993.
- Gillespie T., Boczkowski P. J. and Foot K. A. (Eds.). *Media technologies: essays on communication, materiality, and society*. Cambridge: The MIT Press, 2014. 344 p. DOI: 10.7551/mitpress/9780262525374.001.0001
- Kellner D. *Media Culture: Cultural studies, identity and politics between the modern and postmodern*. London; New York: Routledge, 2020. 334 p.
- Kubey R. *Media Education: Portraits of an Evolving Field*. *Media Literacy in the Information Age*. New Brunswick; London: Transaction Publishers, 1997.
- Kubey R. *Media Literacy in the Information Age*. New Brunswick, London: Transaction Publishers, 1997. 202 p.
- McLuhan M. *Understanding Media: The Extensions of Man*. Cambridge; London: MIT Press, 1994. 355 p.
- Potter W. J. *Media Literacy*. Thousand Oaks, London: Sage Publication, 2001. 423 p.
- Tyner K. *Literacy in a Digital World*. New York: Routledge, 1998. 292 p.
- Worsnop C. *Screening Images: Ideas for Media Education*. Mississauga, Ontario: Wright Communication, 1994. 180 p.

References

- Baryshpolets, O. T. (2014). *Ukrajins'kij slovník media kultury [Ukrainian dictionary of media culture]*. Milenium.
- Baryshpolets, O. T., Najdjonova, L. A. (2009). *Mediakultura osobystosti: social'no-psykhologichnij pidkhid [Media culture of personality: Socio-psychological approach]*. Milenium.
- Bekh, I. D. (1998). *Osobystisno orijentovane vykhovannja [Personally oriented upbringing]*. IZMN.
- Busel, V. T. (Ed.) (2004). *Velykij tlumachnij slovník suchasnoji ukrajins'koji movy [Large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]*. Perun.
- Weber, W. (2002). *Portfoljo medyaghramotnosti [Media literacy portfolio]*. *Ynformatyka y obrazovanye*, 1.
- Ghoncharenko, S. U. (2011). *Ukrajins'kij pedagogichnij encyklopedychnij slovník. [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary]*. Volinski oberegi.
- Zrazhevs'ka, N. I. (2012). *Fenomen mediakultury u sferi social'nykh komunikacij [The phenomenon of media culture in the field of social communications]*: Doctor's thesis: 27.00.01. KNU imeni Tarasa Shevchenka.
- Ivanov, V. F., Voloshenjok, O. V. (2012). *Mediaosvita ta mediaghramotnistj [Media Education and Media Graphics]*. Centr vilnoyi presi.
- Kademija, M. Ju. (2009). *Informacijno-komunikacijni tekhnologhiji navchannja: terminologhichnij slovník [Information and communication Technologies Teaching: Terminological Dictionary]*. SPOLOM.
- Konovets, O. F. (2007). *Mediaosvita ta formuvannja innovacijnogho seredovyssha v navchalnykh zakladakh [Media education and the formation of an innovative environment in educational institutions]*. *Aktualni pytannja masovoji komunikaci*, 8, 31–33.
- Kravchenko, O. (2018). *Mediakompetentnistj jak osnovna skladova profesijnoji kvalifikaciji suchasnogho vchytelja ghromadjans'koji osvity [Mediacompetence as the main component of professional qualification of a modern civic education teacher]*. In *Zbirnyk statej Shostoji mizhnarodnoji naukoivo-metodychnoji konferenciji «Praktychna mediaghramotnistj: mizhnarodnyj dosvid ta ukrajins'ki perspektyvy»* (pp. 150–154).

- Lytvyn, A. V. (2005). Vykorystannja tekhnologij muljtymedia u profesijnij pidghotovci [Using Multimedia Technologies in Professional Training]. *Pedagoghika i psykholohija profesijnoi osvity*, 2, 7–22.
- Ljaska, O. (2018). Mediakompetentnistj osobystosti v systemi jiji mediaosvity [Personality media in the system of its media education]. *Aghrarna nauka ta osvita v umovakh Jevrointehraciji*, 322–324.
- Masol, L. M. (2008). Mediakuljtura [Media culture]. In V. Kremen (Ed.), *Encyklopedija osvity*. Yurinkom Inter.
- Morozov, S. M., Shkaraputa, L. M. (2000). *Slovnnyk inshomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]*. Naukova dumka.
- Noulz, M. Sh. (1970). *Suchasna praktyka osvity doroslykh. Andrghoghika proty pedagoghiky [Modern practice of adult education. Andraghika against pedagogy]*. Znannya.
- Ovsjannykova, K. Ju. (2014). Pedagoghichni umovy formuvannja mediaosvitnjoji kompetentnosti majbutnikh uchyteliv-filologhiv: obgruntuvannja problemy [Pedagogical conditions for the formation of media educational competence of future teachers filologists: justification of the problem]. *Naukovyj visnyk Melitopoljskogho derzhavnogho pededagoghichnogho universytetu*, 1, 124–127.
- Ovcharuk, O. (2009). Kompetentnisnij pidhid v osviti: zagalnoyevropejski pidhodi [Specificities of competency approach implementation: Ukrainian and European experience]. *Information Technologies and Learning Tools*, 5 (13). <https://doi.org/10.33407/itlt.v13i5.176>
- Onkovych, Gh. V. (Ed.) (2013). *Mediakompetentnistj fakhivcja [Media Competence of a specialist]*. Logos.
- Onkovych, Gh. V. (2008). Mediaosvita jak intelektualjno-komunikatyvna merezha [Media Education as an Intelligent-Communicative Network]. *Vyshha osvita Ukrainy*, 3, 130–137.
- Onkovych, Gh. (2014). Profesijno-orijentovana mediaosvita u vyshhij shkoli [Professionally-oriented Media Education in Higher School]. *Vyshha osvita Ukrainy*, 2, 80–87.
- Prykhodjina, N. O. (2017). Kompetencija, kompetentnistj, mediakompetentnistj: analiz terminologhiji [Competence, competence, mediacompetence: Analysis of terminology]. *Visnyk pisljadyplojnoji osvity*, 88, 80–88.
- Pydkasystyj, P. Y. (2010). *Psykholohija y pedagoghika [Psychology and pedagogy]*. Yurajt.
- Raven, J. (2002). *Kompetentnostj v sovremennom obshhestve: vjavlenje, razvytje y realizacija [Competence in Modern Society: Publishing, Development and Realization]*. Kogito-Centr.
- Robak, A. (2002). Mediapedagoghika: analiz innovacijnogho zarubizhnogho dosvidu [Media Pedagogical: Analysis of Innovative Foreign Experience]. *Dialogh kuljtur: Ukraina u svitovomu konteksti: Filosofija osvity*, 8, 70–92.
- Sakhnevych, I. A. (2010). *Praktykum dlja samostijnogho ovolodinnja osnovamy media kompetentnosti [Workshop for self-mastering the basics of media competence]*. *Metodychni vkazivky ta zavdannja dlja studentiv I–IV kursiv tekhnichnykh specialnostej naftogazovogho profilju*. IFNTUNG.
- Sysoieva, S. O. (2015). Dyskusijni aspekty naukovogho tezaurusu novogho Zakonu Ukrainy «Pro vyshhu osvitu» [Discussion aspects of the science thesaurus of the new Law of Ukraine «On Higher Education»]. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 1–2 (42–43), 7–13. [https://doi.org/10.28925/1609-8595.2015\(1-2\)714](https://doi.org/10.28925/1609-8595.2015(1-2)714)
- Sulim, A. A. (2011). Mediakompetentnistj jak rezuljtat uprovadzhennja mediaosvity [Mediacompetence as a result of media education]. *Visnik Harkivskogo nacionalnogo universitetu im. V. Karazina. Seriya: Socialni komunikaciji*, 968 (3), 26–29.
- Shevyrjova, I. Gh. (2018). Media-produkt jak rezuljtat praktychnoji dijajlnosti majbutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Media product as a result of practical activities of future elementary school teachers]. *Visnyk Lughanskogho nacionaljnogho universitetu imeni Tarasa Shevchenka*, 6 (320), 353–361.
- Alverman, D. E. (1999). *Popular Culture in the Classroom*. International Reading Association.
- Baacke, D. (1996). Medienkompetenz Begrifflichkeit und sozialer Wandel. In: A. V. Rein (Hrsg.), *Medienkompetenz als Schlüsselbegriff* (S. 112–124). Klinkhardt.
- Baran, S. J. (2002). *Introduction to Mass Communication*. McGraw Hill.
- Dorr, A. (2001). Media Literacy. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 9494–9497. <https://doi.org/10.1016/B0-08-043076-7/04354-0>
- Feilitzen C. von (1999). Media Education, Children's Participation and Democracy. In C. von Feilitzen and U. Carlsson (Eds.), *Children and Media: Image, Education, Participation* (pp. 24–26). Nordicom.
- Firestone, C. (1993). *Media Literacy: A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy*. Communications and Society Program, the Aspen Institute.
- Gillespie, T., Boczkowski, P. J. and Foot, K. A. (Eds.). (2014). *Media technologies: essays on communication, materiality, and society*. The MIT Press. 10.7551/mitpress/9780262525374.001.0001
- Kellner, D. (2020). *Media Culture: Cultural studies, identity and politics between the modern and postmodern*. Routledge.
- Kubey, R. (1997). Media Education: Portraits of an Evolving Field. In *Media Literacy in the Information Age*. Transaction Publishers.
- Kubey, R. (1997). *Media Literacy in the Information Age*. Transaction Publishers.
- McLuhan, M. (1994). *Understanding Media: The Extensions of Man*. MIT Press.
- Potter, W. J. (2001). *Media Literacy*. Sage Publication,
- Tyner, K. (1998). *Literacy in a Digital World*. Routledge.
- Worsnop, C. (1994). *Screening Images: Ideas for Media Education*. Wright Communication.

СУЩНОСТЬ, СОДЕРЖАНИЕ И СТРУКТУРА МЕДИАКОМПЕТЕНТНОСТИ ВРАЧА

Мурзина Елена, кандидат педагогических наук,
старший преподаватель кафедры медицинской физики, биофизики и высшей математики,
Запорожский государственный медицинский университет,
пр. Маяковского, 26, 69005 Запорожье, Украина, murzina@zsmu.zp.ua

В статье проанализирована психолого-педагогическая литература, осуществлена интерпретация дефиниции медиакомпетентности с позиции современных отечественных и зарубежных исследователей.

Сегодня, когда стремительно развиваются информационные технологии и ускоряется информационный поток, наиболее актуальной задачей становится подготовка студенческой молодежи к жизни в современных информационных условиях, к восприятию и пониманию информации, получаемой из медиа. Это обусловлено тем, что рост интерактивности медиа создает удобную среду для манипуляций, особенно у молодежи, которая является основным потребителем медиа.

Процесс развития личности с помощью средств массовой информации и медиатехнологий представляет собой медиаобразование. А результатом медиаобразования является формирование медиакомпетентности. Медиакомпетентность формируется как результат процесса медиаобразования и помогает человеку активно использовать возможности информационного поля – телевидение, радио, видео, прессы, Интернета. Медиакомпетентность является многомерной и требует широкой перспективы, которая базируется на развитой структуре знания. Уровень медиакомпетентности можно повышать в течение всей жизни путем восприятия и анализа познавательной, эмоциональной, эстетической, этической медиаинформации.

Медиакомпетентность позволяет формировать информационно насыщенную образовательную среду, влиять на уровень медиакультуры личности, готовить ее к безопасному и эффективному взаимодействию с современным медианпространством и осуществлять медиаобразовательную деятельность.

Ключевые слова: критическое мышление; медиа; медиакомпетентность; медиакультура; медиаобразование; медиатизация.

ESSENCE, CONTENT AND STRUCTURE OF MEDIA COMPETENCE OF THE DOCTOR

Murzina Olena, PhD in Pedagogy, Senior Lecturer,
Department of Medical Physics, Biophysics and Higher Mathematics,
Zaporizhzhia State Medical University,
26 Maiakovskiy Ave, 69035 Zaporizhzhia, Ukraine, elena_murzina@ukr.net

The article analyzes the psychological and pedagogical literature and interpretations of the definition of «media competence» is made by modern researchers.

Information technologies are rapidly developing today and information flow is accelerating, therefore the most important task is to prepare students for life in the modern information environment, to perceive and to understand the information received from the media. This is due to the fact that the growth of media interactivity creates a comfortable space for manipulation, especially for young people who are major media consumers.

The process of personal development through the mass media and media technics is media education. The result of media education is the formation of media competence. Media competence is formed as a result of the process of media education and helps a person actively use the possibilities of the information field – television, radio, video, press, the Internet. The result of media education is increasing the level of media competency. Media competence is multidimensional and requires a broad perspective based on a well-developed knowledge structure. The level of media competence can be increased throughout life through the perception and analysis of cognitive, emotional, aesthetic, ethical media information.

Media competence enables the formation of an informatively rich educational environment, influences the level of personal media culture, prepares it for safe and effective interaction with modern media space and carries out media educational activities. The level of media education is a significant problem today, and therefore the development of media competence becomes of particular relevance. Media competence includes informational, informatic, communicational and communicative competencies.

Keywords: critical thinking; media; media competence; media culture; media education; media literacy; mediatisation.

Стаття надійшла до редакції 01.03.2021

Прийнято до друку 25.03.2021